

EURÓPAI FÜZETEK 41.

SZAKMAI ÖSSZEFOGLALÓ A MAGYAR CSATLAKOZÁSI
TÁRGYALÁSOK LEZÁRT FEJEZETEIBŐL

Szenci Gyözőné Dísz- és gyógynövény szakágazat az Európai Unióban

Mezőgazdaság

A Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati
Stratégiai Elemző Központ és a
Külgyminisztérium közös kiadványa

Európai Füzetek

A Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati Stratégiai Elemző Központ és a Külügyminisztérium közös kiadványa.

Felelős kiadó: Szeredi Péter

A szerkesztőbizottság elnöke: Palánkai Tibor

A szerkesztőbizottság tagjai: Bagó Eszter, Balázs Péter, Balogh András, Barabás Miklós, Bod Péter Ákos, Erdei Tamás, Hefter József, Horváth Gyula, Hörcsik Richárd, Inotai András, Kádár Béla, Kassai Róbert, Kazatsay Zoltán, Levendel Ádám, Lőrincz Lajos, Nyers Rezső, Orbán István, Somogyvári István, Szekeres Imre, Szent-Iványi István, Török Ádám, Vajda László, Vargha Ágnes

Főszerkesztő: Forgács Imre

Szerkesztő: Bulyovszky Csilla

Szerkesztőségi titkár: Horváthné Stramszky Márta

A szerkesztőség címe: MEH Európai Integrációs Iroda, 1055 Budapest, Kossuth tér 4.

Telefon: 441-3380

Fax: 441-3394

Lektor: Berényi Andrea

Kézirat lezárva: 2003. június 4.

Grafikai terv: Szutor Zsolt

Fényképek: Dr. Bernáth Jenő; Megyeri Lajos

Portréfotó: Csorba Gábor

Nyomás és előkészítés: Visit Nyomda & Stúdió

ISSN: 1589-4509

Budapest, 2003.

Kedves Olvasó!

Ha valaki járja az országot, egészen csodás dolgokat figyelhet meg. Szeged környékén például azt, hogy hatalmas táblákon egészen különleges rózsákat termelnek a helyiek. Gyöngyös környékén pedig valószínűleg a legszebb krizantémokat nevelik az országban a hozzáértő asszonyok. E munka óriási szakértelmet igényel. Valóságos szakmai titkokat, amelyekre féltőn vigyáznak tudóik, és csak legbizalmasabb családtagjaiknak fedik fel őket. Ez is oka lehet annak, hogy bizonyos babonák is kialakulnak e titkok körül. Jól ismert ezek közül az, amely szerint igazán nagy, fehér és teljesen gömbölyű virágot csak az a krizantémbokor hoz, amelyet marhavérrel öntöznek. Azt körülbelül mindenki tudja, hogy ez mese, de a hozzá nem értő is kiértheti a meséből, hogy bizony a szép virág termesztéséhez különleges szakértelem szükségeltetik.

A Közösség intenzív fejlődési szakaszában – 1980 után – a dísznövénytermesztést is óriási növekedés jellemezte. „Tulipánországban”, azaz Hollandiában például 60 százalék körüli volt a bővülés, Spanyolországban pedig az említett időszakban 270 százalékkal nőtt a termesztőterület nagysága. Németország viszont a díszfaiskolák területének

gyarapítását illetően vitte el a pálmát, 130 százalékos eredményével.

Valószínűleg ennyi példa is elegendő ahhoz, hogy világossá váljon: az Európai Unióban a virág- és dísznövénytermesztés egyáltalán nem elhanyagolható tevékenység, tisztességes jövedelmet hoz. Kérdés, hogy vajon versenyképesek lesznek-e termelőink ezen a területen. Annyi bizonyos, hogy számos termék előállításában igen nagy szerepet fog játszani a már meglévő szaktudás. Jól mutatja ezt rózsatőlexportunk, amelyben máris igen sikeresek vagyunk. Ámde igen körültekintőnek kell lennünk, hiszen például a vágott virágok európai piacán olyan trópusi (kolumbiai, kenyai stb.) versenytársakkal kell megküzdenünk, akiknek nem kell fűteniük, és a hazainál jóval olcsóbb munkaerővel dolgoznak. Ugyanakkor bizonyosan versenyképesek lehetnek díszfáink, facsemetéink, főleg, ha a mainál nagyobb, korszerűbb és specializálódott üzemekben termelik őket. És persze nem szabad visszariadnunk az újításoktól sem: ma már egyre többen engedhetik meg maguknak, hogy „kész” fákat telepítsenek új házuk kertjébe. Termelőinknek ilyen igényeket is ki kell tudniuk elégíteni.

I. Dísznövény szakágazat az Európai Unióban

1. A dísznövénytermesztés alakulása és helyzete napjainkban

Az Európai Unióban több mint 80 ezer hektáron és közel 80 ezer gazdaságban természetesen dísznövényeket. Az ágazathoz kapcsolódó tevékenységek szerteágazók (vágott virág, vágott zöld, cserepes virág, díszfaiskola, élő, egy- és kétnyári, balkonnövények stb.), ennek következtében a termelési adatok is nagyon sokfélék. Az ágazat helyzetének bemutatásakor az AIPH (Kertészek Nemzetközi Szövetsége)¹ évkönyvét vettük alapul. A 2001-es évkönyv főbb mutatószámai alapján a következő jellemző változásokról kell szólni.

Vágott és cserepes dísznövényt Olaszországban és Hollandiában természetesen a legnagyobb területen: több mint 8000 hektáron. Spanyolországban, Angliában és Németországban 7000 hektár feletti, Franciaországban közel ugyanekkora a termesztőterület, míg a többi tagállamban nem éri el a 2000 hektárt. Az 1980-as évhez képest

1998-ra Hollandiában 50–60 százalékkal, Németországban mintegy 25 százalékkal bővült a termesztésbe bevont terület nagysága, ezt követően megállt a gyarapodás. Ebben az időszakban Spanyolországban 270 százalékkal, közel háromszorosára, míg Belgiumban 30, Dániában és Angliában 10–20 százalékkal nőtt a termesztőterület. Napjainkban – az előző évekhez hasonlóan – enyhe csökkenés vagy stagnálás tapasztalható a vágott virág termesztésében, s a vállalkozások száma is csökkent.

A cserepes virág termesztését 2001-ben – éppúgy, mint az előző esztendőben – pozitívabb trend jellemezte. Hollandiában a növekedés mértéke meghaladta az 5 százalékot, további négy országban pedig 1–4 százalék volt, míg a többi EU-tagállamban stagnált a termesztés. A vállalkozások száma csupán két országban (Belgiumban és Norvégiában) emelkedett 5 százalékkal, másutt azonos szinten maradt.

A holland dísznövényágazatban 1995-ben bevezették a környezetkímélő termelési szabványt (a Milien Projekt Sierteel-t, rövi-

¹ Association Internationale des Producteurs de L'Horticulture

den az MPS-t), amely azt célozza, hogy a dísnövényeket a legkisebb mértékű környezeti terhelés mellett állítsák elő. Jelenleg a holland áru felét már ilyen rendszerben termesztik.

A *díszfaiskolai termesztés* Németországban 1980–1997 között 130 százalékkal, közel 14 ezer hektárra nőtt, míg 2000-re 12 ezerre csökkent. A faiskolákban több mint 300 millió díszfát és díszcserjét, valamint 18 millió rózsatövet neveltek, a rózsaalanyok száma meghaladta a 30 milliót. Franciaországban a díszfaiskolák területe 1980 óta 11–12 ezer hektár. Ugyancsak jelentős az olasz termesztés is. Hollandiában 1980 óta két és félszeres növekedés figyelhető meg. 2001-ben a 6200 hektáros területből a díszfa 3250, a díszcserje 2450, a rózsza 500 hektárral részesedett. Angliában az elmúlt húsz évben közel azonos területen termesztnek díszfaiskolai növényeket.

A világ legnagyobb *virághagyma-termesztője* Hollandia: a 22 618 hektár közel felén tulipánhagymát termesztnek. Emellett jelentősebb kultúra a lilium (4952 hektár), a kardvirág (1454 hektár), a nárcisz (1880 hektár), a jácint (1171 hektár), valamint mintegy 600 hektáros területtel a sáfrány és a nőszirm. Hollandiát Anglia követi a sorban: 4062 hektáron termesztnek virághagymát, ebből 3527 hektáron nárciszt, 73 hektáron pedig kardvirágot.

Franciaország 1990-ben 728 hektáron termesztett virághagymát. Az elmúlt években a virághagyma termőterülete és a termelési érték egyaránt emelkedett Hollandiában és Franciaországban, Angliában azonos szinten maradt, Belgiumban viszont csökkent.

Az *egynyári palánták és a balkonnövények* nevelése Németországban 1684 hektár fedett és 567 hektár szabadföldi területen folyik. Évente mintegy 700 millió balkonnövényt, 445 millió egynyári palántát és 2, 5 millió darab kaktuszt értékesítenek. Olaszországban évente 26 millió muskátlit, 17 millió petúniát és kankalint, 15 millió cikláment és nebánsvirágot termesztnek. Finnországban 38 millió egynyári virágpalánta mellett 4 millió muskátlit értékesítenek. Hollandiában 455 hektáron nevelnek egynyári virágpalántát.

1. táblázat. A holland virágárveréseken 2001-ben a legnagyobb értékben forgalmazott virágok.

Növény	Bevétel millió euró	Változás %	Eladott mennyiség millió szál	Változás %	Átlagár 2001 Euró	Átlagár 2002 Euró
Vágott virág						
Rózsa	653	+ 1,5	3200	+ 2,1	0,20	0,20
Krizantém	289	- 7,6	1500	+ 7,4	0,19	0,22
Tulipán	177	+ 0,4	1100	+ 0,3	0,16	0,16
Lilium	156	+ 5,2	393	+ 5,1	0,40	0,40
Gerbera	103	+ 4,7	705	+ 9,1	0,15	0,15
Cserepes dísznövények						
Phalaenopsis	49	+ 30	10	+ 19	5,06	4,63
Ficus	41	- 6	24	- 7	1,68	1,67
Kalanchoe	35	+ 6	57	+ 1,3	0,62	0,60
Dracaena	35	+ 13	17	- 0,3	2,08	1,83
Krizantém	27	- 2	32	- 5,8	0,83	0,80

Forrás: VBN (Holland Virágárverések Szövetsége) Statistiekboek 2001.

Általánosságban elmondható, hogy az Európai Unió tagállamaiban az elmúlt években nem változott sem a dísznövénytermesztés területe, sem a termelés értéke, így a piacok kiszámíthatók. A szakágazatba befektetett tőke nagysága enyhén növekedett, az árak csekély mértékben emelkedtek. Nagyobb túlkínálat (5 százalék feletti) alig volt, a piaci kereslet általában stagnált, csupán néhány ország mutatott némi elmozdulást.

2. A vágott virág kereskedelme

Az ITC (Nemzetközi Kereskedelmi Központ)² által a vágott virágok főbb piacairól készített tanulmány³ adatai szerint 1995-ben 87 ország exportált vágott virágot, s az export 56 százalékát Hollandia bonyolította. A fejlődő országok részaránya a világkereskedelemben 28 százalék volt (Kolumbiaé 14 százalék).

2 International Trade Centre UNCTAD/WTO

3 Cut Flowers: A study of major markets

2. táblázat. Az Európai Unió virágbehozatala 1998–2002 között, tonnában.

Exportáló országok	1998	1999	2000	2001
Kenya	29718	35725	40630	43371
Izrael	40812	33889	37269	28275
Zimbabwe	14439	16937	19843	19503
Kolumbia	18928	16500	18570	17512
Ecuador	9387	11862	13069	13429
Egyéb	26753	27907	28158	29504
Harmadik országokból összesen	140527	142820	157539	151594

Forrás: EUROSTAT

A rózsza volt a legkeresettebb áru a világpiacra (23 százalék), ezt követte a szegfű (15 százalék), a krizantém (10 százalék) és az orchidea (2 százalék). Ezek a fajok tették ki a világ vágott virág kereskedelmének felét.

Az importpiacok közül Németországban 1 275 millió szál, az Egyesült Államokban 777 millió szál rózsza talált vevőre. Ezt követte Hollandia és Franciaország. Az amerikai piacon a hosszú szárú, nagyvirágú fajták voltak keresettek, míg Európában a kisvirágú fajták iránt mutatkozott nagyobb kereslet. A rózsza termesztésében és exportjában már hosszú ideje Hollandia vezeti a sort, a második és a harmadik helyen Kenya és Zimbabwe áll. A fejlődő országok termesztésének erősödése számottevően befolyásolja a piacot, s ez a jövőben is igaz lesz. A rózsatermesztés egyre inkább a melegebb, olcsó

munkaerővel ellátott, költségtakarékosabb Afrikába helyeződik át.

Szegfűből az Egyesült Államok importálta a legtöbbet, utána Anglia, majd Németország következett. Az európai piac legfőbb ellátója Hollandia (739 millió szál), Kolumbia (591 millió szál), Spanyolország (308 millió szál), Kenya (303 millió szál), Izrael (125 millió szál) és Törökország (107 millió szál) volt.

A hat legnagyobb felvevőpiacra irányuló import értéke 1991-ben 2618 millió dollár, 1995-ben 2945 millió dollár volt, ez a teljes virágkereskedelem 80 százalékát tette ki. A szállítások 35 százaléka Németországba, 15 százaléka az Egyesült Államokba, 10 százaléka Angliába, 10 százaléka Franciaországba, 6 százaléka Hollandiába és 4 százaléka Svájcba irányult.

A harmadik országokból 1998-ban 140 ezer tonna virág került az Európai Unió piacaira, a 2000-es 12 százalékos növekedést követően kismértékben visszaesett a behozatal (2. táblázat). Töretlen fejlődést mutat a kenyai virág-export, több mint 145 százalékos bővüléssel. Ugyanez igaz Ecuadorra is (143 százalék). Mindeközben 2001-re az izraeli termelés és kivitel nagymértékben visszaesett, az 1998-as szint 69 százalékára. A kisebb exportáló országok között Uganda e négy év alatt több mint kétszeresére, míg Tanzánia másfélszeresére emelte az EU-ba irányuló kivitelét.

Kolumbia a világ második legnagyobb exportálója Hollandia után, részesedése a világkereskedelemből 14 százalék. A vágott virágot szinte teljes egészében fóliasátrakban állítják elő. A legnagyobb mennyiségben a hagyományos szegfűt és spray szegfűt (44 százalék) termesztik. Nagy mennyiségben nevelnek még rózsát (29 százalék) és krizantémot (12 százalék). Az ország kivitelének 16 százaléka az Európai Unióba kerül.

Izrael a világ harmadik virágexportőre. Kolumbiával ellentétben itt sok kis gazdaságban termelik a vágott virágot, főként rózsát, spray szegfűt, fátvirágot és viaszvirágot. Az export 63 százaléka Hollandiába, 15 százaléka Németországba kerül.

Kenya 103 millió dolláros kivitelének fele Hollandiába, 20–30 százaléka Németországba, 10 százaléka Angliába irányul. A legna-

gyobb tételben a szegfűt (spray és hagyományos fajták) termesztik, amelyet a rózsza, a sóvirág és más, kötészetben használt virágfélék követnek. Néhány nagy termesztő előre elkészített csokrokkal látja el az angol és más európai bevásárlóközpontokat.

Ecuador a világ leggyorsabban növekvő vágottvirág-termesztője. A rózsát megközeleltőleg ezer hektáron nevelik. Ismeretes, hogy a világon a legjobb minőségű az ecuadori hosszú szárú rózsza.

3. Dísznövény-kereskedelem az EU-tagállamokban

Németország a világ legnagyobb vágottvirág-importőrei közé tartozik, a behozatal értéke meghaladja az egymilliárd dollárt, ebből 86 százalékkal Hollandia részesedik. Az egy főre jutó virágvásárlás a legmagasabbak közt van a világon. Mind az értéket, mind a mennyiséget tekintve a rózsza (1275 millió szál) a legjelentősebb importáru, ezt követi a szegfű (700 millió szál), majd a krizantém (300 millió szál). Németország 56 országból importál vágott virágot. Hollandia, Olaszország, Spanyolország, Kenya, Izrael és Kolumbia mellett – igaz, szerény (300 ezer dolláros) értékben – Magyarország is a szállítók között van.

A német fogyasztók egész évben vásárolnak virágot, a kiskereskedelmi virágáruk ala-

csonyak. A legnépszerűbb a vegyes csokor, ezt követi a rózsza és a szegfű. A fő beszerzési helyek a hagyományos virág-kiskereskedések, számuk 15 ezerre tehető. Ezek adják el a virágok háromnegyedét, 13 százalék utcai piacokon talál gazdára, és ugyanilyen mennyiségű árut szupermarketekben értékesítenek. A legjelentősebb nagybani piacok Hamburgban, Düsseldorfban, Kölnben és Berlinben találhatóak.

Anglia – az USA és Németország után – a világ harmadik legnagyobb vágottvirág-importőre (360 millió dollár). Az importban itt is Hollandia vezet 60 százalék feletti

részesedésével, amit Izrael követ a téli szezon jelentős szállításaival. A szegfű (760 millió szál) mellett a rózsza (170 millió szál) és a krizantém behozatala érdemel említést.

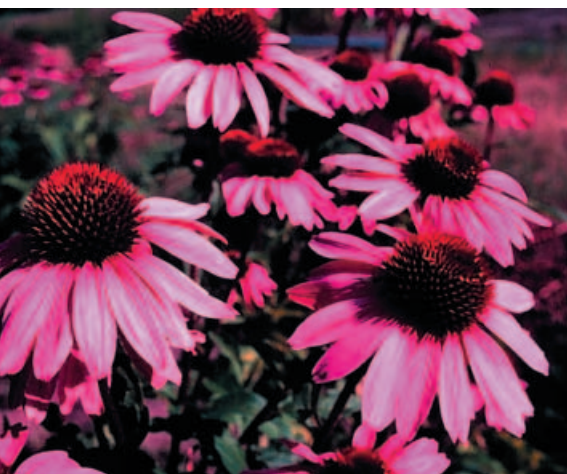
Az igényeket a virágüzletek 39 százalékban, a szupermarketek 25 százalékban, az utcai árusok 14 százalékban és a kertészeti árudák 8 százalékban elégítik ki. Az új Covent Garden az egyedüli virágra specializálódott nagybani piac.

Franciaország 350 millió dolláros behozatalából több mint 80 százalékkal részesednek a holland beszállítók. A nagy lélekszámú országban alacsonyabb az egy főre eső virág-

vásárlás, mint a többi nyugat európai államban. A legfontosabb importárúk a rózsa (260 millió szál), a szegfű (153 millió szál) és a krizantém (134 millió szál).

Az országban 13 nagybani piac látja el a kiskereskedőket. A virágüzletek és az utcai

elárúsító helyek száma folyamatosan csökken, míg a szupermarketekben és a kertészeti árudákban értékesített virág mennyisége és értéke folyamatosan emelkedik.

A felsorolásból *Hollandia* sem hagyható ki, hiszen behozatalának értéke meghaladja az évi 300 millió dollárt. Az ország főként rózszát (732 millió szál) és szegfűt (515 millió szál) importál. Fontosabb beszállítói Izrael (30 százalék), Kenya (20 százalék) és Zimbabwe (12 százalék).

A virág közel fele virágüzletekben, 20-20 százalékéka szupermarketekben és benzinkutaknál talál gazdára. Hollandiában nincs nagybani piac, itt a virág 90 százalékéka árverési csarnokokban kerül a kiskereskedőkhöz. A három legnagyobb árverési csarnok: az Aalsmeer Flower Auction, a Naaldwijk és a Rijnsburg Flora.

4. A dísznövénypiac és az egyes dísznövénytermékek minőségének szabályozása az unióban

4.1. A dísznövénytermékek közös piacszervezése

A *Tanács 234/68 EGYK rendelete* – az élő növények és egyéb növények, mint hagyma, gumó, hagymagumó, gyöktörzs, vágott virágok és vágott zöldek közös piacszervezésének létrehozásáról – a *dísznövény szakágazat piacsabályozásának alaprendelete*, amely meghatározza mindazokat az eszközöket, amelyekkel a piac zavartalan működése biztosítható.

Az élő növények és egyéb dísznövények, hagymák, gumók, hagymagumók, gyöktörzsek, vágott virágok és vágott zöldek (a továbbiakban: dísznövények) termesztése a Közösség egyes területein nagy jelentőséggel bír, és a gazdák jövedelmének jelenté-

keny forrása, így a rendelet olyan intézkedéseket határoz meg, amelyek elősegítik a termékek értékesítését, az állandó, szilárd piaci viszonyok fenntartását.

A közös piacszerzés egyik ilyen intézkedése a *minőségi szabványok* bevezetése, amelyek lehetővé teszik a minőségileg nem megfelelő áru kizárását a piacról, és elősegítik a tisztességes versenyen alapuló kereskedelmi kapcsolatok létrejöttét, valamint a termék-előállítás jövedelmezőségének emelkedését. Az áru minőségi osztályozására, csomagolására, külső megjelenésére és jelölésére a termékek vonatkozásában a rendelet szabványokat határoz meg, valamint megállapítja a szabványok alkalmazási területét. Azokat a termékeket, amelyekre szabvány vonatkozik, csak akkor lehet bemutatni, feljánlani eladásra, értékesíteni, szállítani vagy bármilyen más módon értékesíteni, ha azok megfelelnek a rá vonatkozó szabványnak. A kötelező szabvány alá eső termékek esetében a reklámanyagokban, katalógusokban, árjegyzékekben – azaz, ahol ár is szerepel – a termék megjelölését (fajtanévét) és osztályozott méretét is fel kell tüntetni.

E termékek *minőségellenőrzését* is el kell végezni. A tagállamok feladata a szabványok betartásának ellenőrzése, az ellenőrző hatóságok munkájának összehangolása, valamint a szabványok egységes értelmezésének és alkalmazásának biztosítása. A tagállamok

tájékoztatják a Bizottságot és a többi tagállamot az egyes termékeket ellenőrző hatóság nevééről és címéről.

A virághagymák harmadik országokba irányuló exportja a Közösség fontos bevételi forrása. Kivételük megszilárdítása és fejlesztése érdekében stabilizálni kell az árakat, ezért a rendelet *minimumárak* meghatározását írja elő. Kimondja, hogy a Közös Vámtarifa 06. 01. fejezetébe tartozó termékek exportja esetén – még az értékesítési szezon előtt – évente egy vagy több minimumárat kell meghatározni.

A *Közös Vámtarifa* alkalmazása segíti a virágkereskedelem piacszerzését, eszközeivel koordinálja és egységesíti a harmadik országokból származó importot. Kizárólag a Közös Vámtarifa szerinti egységes vámtételek alkalmazhatók. A rendelet kimondja, hogy a Közös Vámtarifa 6. fejezetébe tartozó dísznövénytermékekre vonatkozóan szükséges a közös piacszerzés, amely minőségi szabványokból és kereskedelmi szabályokból áll. Emellett magában foglalja az unió egységes belső piacán belül a vámok eltörlését is.

A közösségi piac védelme és a rendkívüli zavarok elhárítása érdekében a rendelet felhatalmazza a Közösséget *az exportot és az importot szabályozó intézkedésekre*. Az egyes tagállamok harmadik országokkal szemben alkalmazott importszabályozását –

a koordinálás és az egységesítés érdekében – a Bizottság javaslatára a Tanács hagyja jóvá. Ha az import vagy az export miatt a közös piacon zavar keletkezik, intézkednek annak elhárítása érdekében. A Tanács a Bizottság javaslatára meghatározza azokat az eseteket, amelyekben az egyes tagállamok védekező intézkedéseket hozhatnak.

A Római Szerződés megengedi, hogy a tagállamok *nemzeti támogatásokat* nyújtsanak, de tiltja azokat a támogatásokat, amelyek sértik a dísznövényekre vonatkozó közös piact szabályozás érdekeit. A vázolt

intézkedések megvalósítására a rendelet a tagállamok képviselőiből álló *szakbizottság* létrehozását írja elő, amely elősegíti a szoros együttműködést a tagállamok és az Európai Bizottság között. A rendelet ismerteti a szakbizottság eljárásrendjét is.

A *kereskedelem ösztönzésére* a felsorolt termékek vonatkozásában a következő közösségi intézkedések hozhatók:

- minőségjavító és keresletösztönző intézkedések;
- a termelés és az értékesítés jobb szervezésének elősegítését célzó intézkedések;
- a piaci ártrendek regisztrálását megkönnyítő intézkedések.

4.2. Szabványokat létrehozó EGK rendeletek

Az Európai Unió dísznövényekre vonatkozó minőségi szabványait a Tanács ma is hatályos, 1968-as rendeletei alkották meg. (Amennyiben egy területet rendeleti úton szabályoznak, akkor nem szükséges és tilos ugyanolyan tartalmú nemzeti szabványokat létrehozni. A rendeletek közvetlenül hatályosulnak a tagállamokban.)

A *Tanács 315/68 EGK rendelete* a hagymák, hagymagumók, gumók és gyöktörzsek (a továbbiakban: *virághagymák*) minőségi szabványait hozta létre. A szabvány a rendelet hatálya alá tartozó, a Közös Vámtarifá 06. 01. pontjában felsorolt termékekre mini-

munkövetelményeket határoz meg, valamint a ma forgalomban lévő fajokra és fajtákra vonatkozóan részletes méretelőírásokat tartalmaz, pontosan szabályozva a külső megjelenést, a csomagolást és megjelölést is.

A *Tanács 316/68 EGK rendelete a friss vágott virágok* és a *friss vágott zöldek* minőségi szabványának bevezetését írja elő. A rendelet módosításai és kiegészítései a csomagolást és a külső megjelenést (802/71 EGK rendelet), valamint a jelölést (309/79 EGK rendelet) illetően hoztak változást. A rendelet 1976-ban kibővült az *Asparagus sprengeri* és *Asparagus plumosus* minőségi szabványával (1155/76 EGK rendelet). Hatálya kiterjed:

- a Közös Vámtarifa 06. 03. számú alfejezetének „A” pontjában felsorolt friss termékekre – virágokra és virágzatokra, ezek bimbóira, vágottan, kötészeti és díszítési célra;
- a Közös Vámtarifa 06.04. számú alfejezetének „A” II. pontjában felsorolt friss termékekre – levélzetre, levelekre, ágakra és más növényi részekre, virág és virág-bimbó nélkül.

Ezeket a termékeket 1968. július 1-jétől csak akkor lehet a Közösségben a kereskedelem különböző szintjein forgalmazni, harmadik országokból importálni, vagy azokba exportálni, ha megfelelnek a minőségi szabványoknak. Az egyes tagországok engedé-

lyezhetik, hogy bizonyos harmadik országokba történő kivitel esetén eltérjenek a szabványoktól.

4.3. **Eltérések a minőségi szabványoktól**

A *Bizottság 801/71 EGK rendelete* felhatalmazza a tagállamokat arra, hogy meghatározott intézkedéseket hozzanak a minőségi szabványoktól való eltérésre vonatkozóan, a *friss vágott virág harmadik országba irányuló exportja esetén*. A rendelet – hivatkozva a 316/68 EGK rendelet 2. cikkelyének 2. bekezdésére, amely lehetővé teszi, hogy a tagállamok bizonyos harmadik országokba irányuló exportnál eltérjenek a szabványoktól – felhatalmazza a tagországokat arra, hogy a csomagolás és a megjelenítés tekintetében eltérjenek a hivatkozott rendelet előírásaitól (1. melléklet VI. A. pont), amennyiben a friss vágott virágot az Egyesült Államokba vagy Kanadába exportálják.

A *Bizottság 537/70 EGK rendelete* felhatalmazza a tagállamokat arra, hogy meghatározott intézkedéseket hozzanak a minőségi szabványoktól való eltérésre vonatkozóan a *virághagymák harmadik országokba irányuló exportja esetén*. A rendelet – hivatkozva a 315/68 EGK rendelet 2. cikkelyének 2. bekezdésére – felhatalmazza a tagországokat arra, hogy eltérjenek a hivatkozott rendelet előírásaitól, de kizárólag a méret vonatkozásában, a melléklet szerinti feltételekkel és

határokkal, a következő termékek esetében: Freesia Ragioneri, Freesia Refracta Alba, Freesia Buttercup, Gladiolus, nagyvirágú, Gladiolus primulinus, Gladiolus Heraut, Gladiolus Papillon, Iris „Wedgwood”, Iris reticulata, Tulipa, Tulipa „Cordell Hull”, Tulipa „American Flag”, Tulipa „Montgomery”.

4.4. Minimum exportárak meghatározása

A *Bizottság 1767/68 EKG rendelete* a virághagymák harmadik országokba irányuló kivitelére vonatkozó minimum exportárak rendszeréről szólva kimondja, hogy – a 234/68 rendelet 7. cikkelyének megfelelően – minden év október 31-ig meg kell határozni a következő évre vonatkozó minimum exportárakat. Ez alól kivételt képeznek a Begonia, a Sinningia, a Gladiolus, a Dahlia és a Lilium fajok, amelyeknél azt legkésőbb december 31-ig kell megállapítani. Ez alatt az ár alatt tilos árut megvétele felkínálni, harmadik országba értékesíteni vagy szállítani. Készpénzfizetés esetén legfeljebb 2 százalékkal lehet az árat csökkenteni. Annál a termékénél, amelyre nem határoztak meg minimum exportárat egy méretre, a termékre meghatározott legalacsonyabb minimumárat kell figyelembe venni. A kísérő okmányokon fel kell tüntetni a termék árát és méretét, a csomagolás, és a biztosítás költségét, valamint más kapcsolódó költségeket.

4.5. Dísznövényvásárlást növelő intézkedések

A *Bizottság 832/97 EK rendelete* részletes szabályokat fogalmaz meg az élő- és virágkereskedelem ágazatban a Tanács 2275/96 EK rendeletében bevezetett különleges intézkedések alkalmazására vonatkozóan. A jogszabály, hivatkozva a tanácsi rendelet 1. cikkelyére, amely kimondja, hogy mind a Közösségben, mind külföldön növelni kell az élő- és dísznövényvásárlást, e cél elérése érdekében különféle programok elindítására ad módot. (Ugyanígy a közös piac-szervezésről szóló 234/68 EKG rendelet is megengedi a keresletösztönző intézkedéseket.) Emellett rámutat arra, hogy ezek az intézkedések csak megfelelő stratégia mentén érik el a kívánt eredményt. A programok egymással összefüggő, eredményre csak együttesen vezető, a természetést segítő, azt a piaci igényekhez közelítő *intézkedéscsomagok*, amelyek a következő intézkedéseket fogják össze:

- reklámkampányok a rádióban, a televízióban, a sajtóban, plakátokon;
- információs kampányok az elárusító helyeken;
- kiállításokon való részvétel, és az arról szóló tudósítások, valamint különböző rendezvények;
- audiovizuális információs anyag előállítása és közzététele;

- PR (public relations)-szervezetek véleményformáló és a széles nyilvánosságot megszólító kampányai;
- módszertani anyagok elkészítése.

További kiegészítő intézkedések:

- piaci tanulmányok és fogyasztói felmérések;
- a marketingkutatás eredményeinek ismeretése a piaci szereplőkkel;
- a csomagolás és a megjelenés fejlesztése.

A felsorolt intézkedésekre a Közösség hozzájárulást ad a tagállamoknak, a rendelet az e célra előirányzott összeg 1997. évi, tagállamok közötti felosztására is kitért. (Míg Hollandia a keret 29,6 százalékát kapta meg – 4, 32 millió ECU-t –, Németország pedig annak 17,6 százalékához jutott hozzá, addig Portugália, Írország és Luxemburg mindössze 0,68 százalékkal részesedett a keretből.) A támogatás a kiválasztott intézkedés tényleges költségének legfeljebb 60 százalékáig vehető igénybe. 1997–1999-ig ezen intézkedésekre nemzeti és térségi támogatásokat is engedélyeztek, a teljes összeg 20 százalékáig. E támogatásfajtát az élőnövény- és dísznövény-kereskedelem olyan szereplői vehetik igénybe, akik az ágazat egy vagy több területén tevékenykednek, így például a termelői szervezetek vagy termelői egyesületek, a kereskedői szervezetek, illetve a szövetségek. Az igénylést minden év március 31-ig kell benyújtaniuk.

A rendelethez kapcsolódik a mezőgazdasági termékek belső piacon történő megismertetésével és promóciójával kapcsolatos intézkedésekről szóló *2826/2000 EK rendelet*. Ez kimondja, hogy a Közösség finanszírozhatja a mezőgazdasági termékekkel kapcsolatos tájékoztató és promóciós intézkedéseket. Ezek azonban nem helyezhetnek előtérbe egyes márkákat, és nem ösztönözhetik egyes termékek fogyasztását azok származási helyére való hivatkozással. Az intézkedések egyebek között a következőket foglalhatják magukban:

- PR-tevékenység, promóció és reklám, amely a közösségi termékeknek különösen olyan sajátosságaira hívja fel a figyelmet, mint a termékek minősége, a sajátos termelési módok, a címkézés és a környezet kéméleése;
- részvétel országos és európai jelentőségű rendezvényeken, vásárokon és kiállításokon, különösen a közösségi termékek imázsát javító standok segítségével;
- tájékoztató intézkedések, különös tekintettel a védett származás-megjelölések (PDO), a védett földrajzi megjelölések (PGI) és a garantált hagyományos specialitások (GTS), a biogazdálkodás, a címkézés közösségi rendszerére;
- promóciós és tájékoztató intézkedések eredményeit felmérő és értékelő tanulmányok.

Az intézkedések hatálya alá eső szektorokat a következő szempontok szerint kell kiválasztani:

- hívják fel a figyelmet az érintett termékek minőségére, sajátos jellemzőire, különleges termelési módszereire, környezetvédelő jellegére;
- egy, a fogyasztókat tájékoztató címkézési rendszer, valamint termék-nyomonkövetési és -ellenőrzési rendszerek megvalósítása;
- az egyes szektorok specifikus vagy rövid távú problémáinak kezelése;
- tájékoztatás a közvéleményt a Közösség PDPO/PGI, GTS és biogazdálkodási programjairól.

A Bizottság két évente összeállítja a témák és a termékek listáját, majd megalkotja a kiválasztott ágazatra és termékekre vonatkozó *stratégiai iránymutatásokat*, amelyekkel a javaslatoknak összhangban kell lenniük. Felsorolja az általános utalásokat – mint célok, témák, intézkedések típusai, program időtartama, rendelkezésre álló közösségi hozzájárulás felosztása piacok és intézkedéstípusok szerint –, amelyeket az iránymutatásoknak tartalmazniuk kell.

Az érintett ágazatot képviselő szakmai vagy szakmaközi szervezetek összeállítják a legfeljebb 36 hónapra vonatkozó *tájékoztató és promóciós programot*, a tagállamok vállalják, hogy hozzájárulnak a program

finanszírozásához, és megküldik a Bizottságnak – csatolva véleményüket – a kiválasztott programok listáját. A közösségi hozzájárulás mértéke nem haladhatja meg a tényleges költségek 50 százalékát (kivéve a tanulmányok készítését, ez esetben a támogatás mértéke 100 százalék is lehet). A tagállamok a tényleges költség 20 százalékát fedezik, a fennmaradó részt a javaslattevő szervezetek állják.

5. Kereskedelemmel kapcsolatos jogszabályok

A *Bizottság 1524/98 EK rendelete* részletes szabályokat határoz meg speciális intézkedések alkalmazására a francia tengerentúli megyék javára a gyümölcsök, a zöldségek, az élő növények és virágok vonatkozásában. A *3763/91 EGK rendelet* termelési támogatást vezetett be e területre vonatkozóan. A *489/97 EK rendelet* részletes szabályokat fogalmaz meg a dísznövény-termesztési és -értékesítési támogatást illetően. A többlettámogatást a 2200/96 EK rendeletben elismert termelői szervezetek és az 1360/78 EGK rendeletben elismert termelői csoportok kaphatják. A rendelet részletezi a támogatás igénylésének módját is.

A *Tanács 4088/87 EGK rendelete* kedvezményes vámok kivetésének feltételeit határozza meg a virágkereskedelem áruinak

Ciprusról, Izraelből és Jordániából származó behozatalára. A Közösség és a felsorolt országok között létrejött egyezmények lehetővé teszik, hogy *kedvezményes vámokat* alkalmazzanak a Közösségbe irányuló rózsa- és szegfűimportnál. A vámkvóták a jelzett államokból származó teljes vágottvirág-importra vonatkoznak. Egy származási ország egy meghatározott termékére csak akkor érvényes a kedvezményes vám, ha a behozott termék ára legalább 85 százaléka a közösségi termelői árnak. Az importtermék árát a reprezentatív közösségi importpiacokon állapítják meg, a kedvezményes vám levonása nélkül.

A kedvezményes vámot *akkor függesztik fel* és alkalmazzák a Közös Vámtarifa szerinti vámot,

- ha a reprezentatív importpiacokon egy adott származási ország egy adott termékének ára, a mennyiség legalább 30 százalékat figyelembe véve – amelyre az ár elérhető –, két egymást követő piacnapon a közösségi termelési ár kevesebb mint 85 százaléka, vagy
- ha az importtermék ára – a jegyzett mennyiség legalább 30 százalékat figyelembe véve – a reprezentatív importpiacokon 5–7 sikeres piacnapból három napon keresztül alacsonyabb az előbbi szintnél.

A kedvezményes vámot *újából bevezetik* az adott származási ország adott termékére,

ha a behozott termék ára (a vám levonása nélkül) – a Közösség reprezentatív piacain jegyzett mennyiség legalább 70 százalékat figyelembe véve – a közösségi termelési árnak legalább a 85 százaléka a felfüggesztés óta eltelt időszak két sikeres piacnapján, az előbbi első pont szerint számolva, vagy

három sikeres piacnapján, az előbbi második pont szerint kalkulálva.

A *Bizottság 700/88 EGK rendelete* részletesen szabályozza a Ciprusról, Izraelből és Jordániából származó bizonyos virágok Közösségbe irányuló, egyezmény szerinti importját. A Bizottság – figyelembe véve a 4088/87 EGK rendelet 5. cikkelyének 1. pontját – kedvezményes vámokat határoz meg a Ciprusról, Izraelből és Jordániából származó hagyományos és spray szegfű,

valamint a kis- és nagyvirágú rózsza vonatkozásában akkor, ha az importár megfelel a közösségi termelői árak alapján kiszámított minimumárnak. A termelői árakat az átlagos árú, I. osztályú, Pilot-fajták alapján állapítják meg, amelyek a legjobban reprezentálják a Közösség termelését. Kiszúrik a túl nagy áringadozásokat azért, hogy – a 4088/87 rendelet 3. cikkelyének megfelelően – nem veszik számításba azokat az árakat, amelyek egy hároméves időszak figyelembevételével több mint 40 százalékkal eltérnek az adott piac átlagáraitól.

A rendelet felsorolja a legnagyobb forgalmat bonyolító, figyelembe veendő import- és termelői piacokat (*importpiacok*: Németországban Köln és Neuss; Franciaországban Rungis; Hollandiában Aalsmeer és Westland; Angliában: Covent Garden; *termelői piacok*: Németországban Neuss; Franciaországban Hycres-Ollioules, Nice és Rungis; Olaszországban Pescia és San Remo; Hollandiában Aalsmeer és Westland).

A *Bizottság 358/89 EKG rendelete* ugyancsak kedvezményes vámtételeket vezet be a Marokkóból származó nagyvirágú rózsára. A *3005/88*, a *3175/88*, a *3552/88* és a *4078/88 EKG tanácsi rendeletek* közösségi vámkvóták alkalmazását teszik lehet-

ővé a Ciprusról, Jordániából, Marokkóból és Izraelből származó friss vágott virágokra és virágbimbókra. A *3557/88 EKG bizottsági rendelet* a rózsza és a szegfű vonatkozásában állapít meg közösségi termelői árakat a felsorolt országokból származó importtal kapcsolatosan.

A *Bizottság 396/2002 EK rendelete* a Kanári-szigetek vonatkozásában határoz meg különleges intézkedési lehetőségeket a zöldség-, a gyümölcs- és a dísznövény (élőnövény- és virág-) ágazatokban. A *Tanács 1454/2001 EK rendeletének 9. cikkelye* lehetővé teszi értékesítési támogatás nyújtását a Kanári-szigetek piacán. A támogatás mértékét az egyes termékek átlagos értékét alapul véve szabják meg, beleértve a termékkategóriánként megállapított éves mennyiségi korlátokat is. A rendelet részletesen szabályozza a támogatás odaítélését is, az elosztásnál különbséget téve – a gyümölcs- és a zöldségágazat közös piac-szervezéséről szóló 2200/96 EK rendeletben meghatározott – termelői szervezetek és más termesztők között. A mennyiségek túllépése esetén intézkedéseket irányoz elő, továbbá biztosítja a mennyiségi korlátok betartását és a támogatás feltételeinek teljesülését.

A rendelet II. melléklete tartalmazza a virágokra és az élő növényekre vonatkozó adatokat. A termékeket a Kombinált Nomenklatúra alapján A, B, C kategóriákba, átlagos értékük alapján pedig különböző csoportokba sorolja, és meghatározza a mennyiségi korlátokat, valamint az adható támogatás mértékét.

6. Megvalósult programok

Az Európai Unióban több, a dísznövényágazatot érintő fejlesztés valósult meg bizottsági határozatok alapján. Így például a 355/77 EGK rendelet a friss és a feldolgozott mezőgazdasági termékek előállítási feltételeinek fejlesztését szolgálta; Németországban, Rajna-Pfalz tartományban (86/616 EGK határozat)

és Észak-Rajna-Vesztfáliában (80/1326 EGK határozat) a termékek gyűjtését, osztályozását, feldolgozását, raktározását, kezelését, csomagolását fejlesztették; Hamburg vidékén egy nagybani piacot építettek át (82/872 EGK határozat). Ugyanígy például a földgázra átálló hajtató kertészek Hollandiában kedvezményes adót fizettek a 85/215 EGK határozat alapján.

7. A dísznövény szakágazatot érintő további szabályok

7.1. A dísznövény szaporítóanyagra vonatkozó szabályozás⁴

Az 1991/682 EK irányelvet felváltó *1998/56 EK tanácsi irányelv* a dísznövény szaporítóanyagok forgalomba hozataláról rendelkezik. Meghatározza:

- a dísznövény szaporítóanyag, a forgalmazó, a forgalmazás, az illetékes hatóság és a tétel fogalmát;
- a szaporítóanyag-forgalmazókra (termelőkre, kereskedőkre) vonatkozó követelményeket;
- a regisztrációra (engedélyre) köteles forgalmazók körét (a dísznövény készárut végfelhasználónak értékesítőkre nem terjed ki a regisztrációs kötelezettség, azonban ezeknek is meg kell felelniük az irányelv követelményeinek);

- a szaporítóanyag-forgalmazást és jelölést;
- az engedélyes és a harmadik országban termelt szaporítóanyagra vonatkozó követelményeket;
- az illetékes hatóság által elvégzendő ellenőrzési feladatokat és általános rendelkezéseket;
- a Dísznövény Szaporítóanyag Tanács eljárásrendjét.

Az irányelv hatálya nem terjed ki a kísérleti, tudományos, nemesítési vagy génmegőrzési célt szolgáló növényanyagra.

Az *1993/63 EKG bizottsági irányelv* a dísznövény szaporítóanyagot forgalmazó üzemek és berendezéseik ellenőrzését szabályozza. Tételesen meghatározza:

- az ellenőrizendő forgalmazók körét (a kizárólag viszonteladással foglalkozókra nem vonatkozik az irányelv);
- az illetékes hatóság ellenőrzési feladatait;
- a forgalmazó által kötelezően vezetett termesztési adatok, nyilvántartások és a termesztési folyamat kritikus pontjainak (kiindulási növényanyag származása, minősége, a vetés, a tűzdelés, a cserepezés, az ültetés, a termesztéstechnológia, az ápolás, a szaporítás, a növényvédelem, a csomagolás, a tárolás és a szállítás részletei) ellenőrzését;
- a minőségvizsgálathoz szükséges mintavétel, ellenőrzés, kiértékelés felügyeletét.

Az *1993/49 EKG bizottsági irányelv* a dísznövény szaporítóanyagokkal szemben támasztott követelményekről rendelkezik. Az *1999/67 EK bizottsági irányelv* módosítása értelmében a 3. cikkely 1. pontja (a helyszíni ellenőrzés alkalmával a dísznövény szaporítóanyagoknak mentesnek kell lenni a mellékletben felsorolt kórokozóktól és kártevőktől) és a 4. cikkely 1. pontja (a dísznövény szaporítóanyagoknak kielégítően nemzetség-, faj- vagy fajtaazonosnak és homogénnek kell lennie) maradt érvényben.

Az *1999/67 EK bizottsági irányelv* az előbb ismertetett irányelvben megfogalmazott, a dísznövény szaporítóanyagokkal szemben támasztott követelmények módosításáról rendelkezik. Hatályon kívül helyezte az *1993/49 EKG bizottsági irányelv* 12. cikkelyét, a 3. és a 4. cikkely 2–4. pontját, illetve az irányelv 5–6. cikkelyét.

Az *1993/78 EKG irányelvet* felváltó *1999/68 EK bizottsági irányelv* a dísznövény szaporítóanyagot forgalmazók által vezetendő dísznövény szaporítóanyag *fajtalistáról* határoz. Tartalmazza a dísznövény szaporítóanyagot forgalmazók által kötelezően vezetett nyilván tartás (fajtalista) részleteit: a fajta nevét, szinonimáit, a fajta fenntartására, szaporítására vonatkozó technológia részleteit, a fajtaleírást (a fajtaelismeréshez szükséges bejelentőlap részletességi szintjének megfelelően), a fajta hasonló fajtáktól való különbözőségének leírását.

Az 1999/66 EK bizottsági irányelv a dísznövény szaporítóanyag megjelölésének és dokumentációjának kívánalmairól rendelkezik. Részletezi a dísznövény szaporítóanyagot forgalmazók által kötelezően használandó címkén vagy bizonylaton (növényútlevél) feltüntetendő adatokat: az EU minőségi jelzést, a tagállam kódját, az illetékes hatóság kódját, a forgalmazó regisztrációs számát, egyedi sor- vagy tételszámot, botanikai nevet, fajtamegjelölést, mennyiséget stb.

7.2. Növény-egészségügyi szabályozás

A Tanács 2000/29 EK irányelve – a növények vagy növényi termékek károsítóinak Közösségbe való behurcolása és Közösségen belüli terjedése elleni védelmi intézkedésekről – a növény-egészségügyi szakterület *keretjogszabálya*, amely szigorú előírásokat tartalmaz a következő területekre vonatkozóan:

- a károsítók Közösségen belüli mozgása nyomán bekövetkező terjedése elleni növény-egészségügyi intézkedések;
- a károsítóknak Franciaország más részeiből a francia tengerentúli megyékbe, valamint fordítva, a francia tengerentúli

megyékben Franciaország más részeibe történő behurcolása elleni növény-egészségügyi intézkedések;

- a károsítóknak Spanyolország más részeiből a Kanári-szigetekre, valamint fordítva, a Kanári-szigetetről Spanyolország más részeibe történő behurcolása elleni növény-egészségügyi intézkedések.

A belső piacon a harmadik országokból származó termékeket elvileg a Közösségbe történő első belépésükkor kell növény-egészségügyi ellenőrzésnek alávetni. Amennyiben az ellenőrzés eredménye kielégítő, a termékeket növényútlevéllel kell ellátni, amely biztosítja azok szabad mozgását az unió területén.

A növényegészségügy hazai rendszere a csatlakozás után némileg megváltozik. A termelők majd az EU egységes piacára termelnek, s így egységes előírások vonatkoznak rájuk. A tanácsi irányelv értelmében az *ellenőrzésekre* – a belső határok megszűnésének következtében – a *termőhelyeken* kerül sor. Az ellenőrzésköteles termékek termelői és forgalmazói *nyilvántartásra kötelezettek*, s egyedi *nyilvántartási számot* kapnak, amely alapján lehetővé válik a *növényútlevél* kibocsátása.

II. Dísznövény szakágazat Magyarországon

Hazánkban közel ötezer dísznövényfajt termesztnek, ebből 1865 fajt díszfaiskola területén nevelnek, 1756 szabadföldi lágyszárú növény, míg üveg és fólia alatt mintegy 1207 termesztését végzik.

E szakterület hazánk *legintenzívebb kereszeti ágazata*: 2001-ben 2400 hektár szabadföldi és 320 hektár fedett területen 44 milliárd forint értékű árut állítottak elő, 8–10 ezer család megélhetését biztosítva. Az ágazat külkereskedelmi mérlege passzív, exportunk 2,6 milliárd forint, importunk 8 milliárd forint volt. Legfőbb *exportcikkeink*: a rózsatő, a szárazvirág, a faiskolai termékek; legfontosabb *importcikkeink*: a vágott virág, a virághagyma, a virágmag, a szaporítóanyag és a dugvány.

Az *üvegházi dísznövénytermesztés* tökéleteség, az üvegházak nagy része elavult, nem alkalmas a pontos időzítésre, a műszaki-technikai háttér korszerűtlen, magasak a fűtési költségek. További fejlesztésre van szükség a technológiák, az áruvá készítés, a marketing, valamint a környezetvédelem területén. Európa nyugati felén általánosan elterjedt a kőgyapotos termesztés, amelynek eredményeként a hozamok 20 százalékkal is magasabbak lehetnek. Ma már Magyar-

országon is terjed ez a módszer. Jelentős tartalék rejlik a termálenergia kiaknázásában és felhasználásban.

Megszűnt a védővám, amely 1999-ben még 35 százalék körül mozgott, s védelmet nyújtott az importtal szemben. Míg eddig a nyugati áru csak a hazai importőrökön keresztül került be az országba, addig az uniós csatlakozást követően a külföldi kereskedő maga hozhatja be az árut, ezáltal várhatóan csökken a hazai importőrök száma. E nehézségek leginkább az üvegházi dísznövénytermesztést érintik, ahol amúgy is a legnagyobb a konkurencia.

A szabadföldön termeszthető dísznövényeket illetően jobbak a magyar termesztők esélyei. A díszfaiskolai nevelés (beleértve a rózsatőtermesztést is), a száraz virág és a virágmagtermesztés a csatlakozás után is várhatóan fejlődőképes marad. Jók a kilátások a cserepes dísznövény termesztés és a palántanevelés területén is.

A díszfaiskolai termesztésben fontos az egyes faiskolák növekedése, szakosodása, az értékesített mennyiség bővítése, valamint a megbízható minőség folyamatos biztosítása. Nagy szükség lenne új, várostűrő és betegségeknek ellenálló hazai fajtákra, azonban a

faiskolák java része nem eléggé tőkeerős ahhoz, hogy a nemesítési munkát felvállalhasssa. A külföldről behozott fajták ára meglehetősen magas, e fajták sokszor nem is felelnek meg a hazai klimatikus viszonyoknak, honosítani kell azokat. Emelkedik a szabadalmi oltalommal védett fajták száma (főként a rózsza esetében). A magyar díszfaiskolai termesztés – beleértve a rózsatőtermelést is – az *EU-csatlakozás* után várhatóan *versenyképes marad*. A kedvező hazai klímának és a jó talajnak, az olcsó, jó munkaerőnek köszönhetően versenyképes áron, relatív alacsony tőkeigény mellett termesztik a faiskolai növényeket. Jelenleg kedvezők az exportlehetőségek is.

A jövőben nagyobb szerepet kap a faiskolák *tőkekoncentrációja*, amely megnyilvánulhat területnövekedésben, a természető berendezések korszerűsítésében, speciális eszközök vásárlásában stb. Ennek eredményeképpen – nagyobb árumennyiség és olcsóbb áru előállításával, gazdaságosabb termeléssel – biztosabbá válik a faiskolák piacon maradása. Számítások szerint ahhoz, hogy egy díszfaiskola egy családot eltartson, területének hozzávetőleg 5 hektárnak kell lennie.

A faiskolák *természerkezetének* kialakításakor figyelemmel kell lenni arra, hogy a vevők zöme a konténeres, szinte egész évben kiültethető, jól szállítható növényeket keresi,

s egyre kisebb a szabadgyökerű növények iránti kereslet. Nagy az igény a méretben eltérő szaporítóanyag iránt, az egyéves csemetéktől a sokszor átültetett, 15–20 éves fákig. A jövőben valószínűsíthető, hogy növekedni fog az idős, többször iskolázott növények iránti kereslet. Jelenleg a faiskolák a hazai

igényeket e növényekből – főként a lombos fákat illetően – még ki tudják elégíteni.

Az utóbbi időben egyre nagyobb a kereslet a kis termetű, törpe, miniatürizált növények iránt, amelyek balkonládába, tetőkertbe, sziklakertbe, edényekbe vagy akár a temetőkbe ültethetők. E növénycsoportnál is várható a kereslet további növekedése. Már most is igen nagy az igény az örökzöld növények iránt, bár a hazai flórába, tájba a lombos fák és cserjék sokkal inkább beleillenek.

A rózsatőtermesztés elvileg a díszfaiskolai tevékenység részét képezi, valójában azonban elkülönült szakterület. Hazánkban évente 2–3 millió rózsatövet termelnek, mintegy 30–35 hektáron. A tövek 75–80 százalékát Szőregen és környékén, családi gazdaságokban nevelik. A nagyüzemek közül az alsótekeresi és a borbási faiskolában 200–300 ezer darabot termesztenek. A rózsatövek 90 százaléka nyugati exportra kerül, 10 százaléku-kat belföldön értékesítik.

Évelő dísznövényeket jelenleg 10–15 hektáron termesztnek, 1218 fajból 2–2,5 millió darabot állítanak elő. Felhasználási területük az igényes közparkok, zöldtetők, balkonládák, sziklakertek és temetők.

A szárazvirágnak alkalmas fajok elsősorban a meleg nyarat és a könnyen felmelegedő, laza talajokat kedvelik. Termesztésük és feldolgozásuk munkaigényes. Hazánkban 30–40 hektáron, közel 500 fajt nevelnek. A termesztett mennyiség több mint felét kül-

földre szállítják. A szárazvirágok feldolgozása felfutóban van, mintegy 15 százalék kerül így exportra.

A *hagymás-gumós növények* mintegy 65 fajtát 50–60 hektáron termesztik, elsősorban az Alföldön, a Dunakanyarban és Debrecenben.

Napjainkban a dísznövénytermesztők érdekeit 14 szövetség, egyesület képviseli. Az együttes fellépés, az összefogás, a közös lobbizás rendkívül fontos. Az országban már működnek nagyméretű és tőkeerős külföldi érdekeltségű üzemek, s egyre nagyobb kihívást jelentenek a nagy áruházláncok (OBI, Bricostore), a gartencenterek, a csomagküldő szolgálatok (Starkl, Siebert, Willemse) is.

A környező országok piacain is érdemes értékesítési bázisokat kiépíteni, amelyeket folyamatosan áruval kell ellátni, szükség esetén akár importból is. A magyar igény két-szerese-háromszorosa is előállítható.

5 Forrás: Ministerium Ländlicher Raum Baden-Württemberg

6 Forrás: Galambosi Bertalan: Possibilities and limitations for herbs production in nordic countries, 2002. (A gyógynövénytermesztés lehetőségei és korlátai az északi államokban)

7 Forrás: Marktbericht 3. évf. 3. szám

8 Forrás: A-SNAPP (Agribusiness in Sustainable Natural African Plant Products) honlap, Market report on herbs and spices, 2000. (Gyógy- és fűszernövényekről készült piaci jelentés)

III. Gyógynövény szakágazat az Európai Unióban

Napjainkban egyre népszerűbbek a természetes anyagok, a gyógynövénytermékek szerte a világon reneszánszukat élik. A gyógynövényeket mint gyógyító, egészségmegőrző növényeket évszázadok óta gyűjtik és termesztik, már a középkorban nyíltak a kolostorok kertjében, az árutermelés kialakulása azonban csak a múlt század végére tehető.

1. Gyógynövénytermesztés és -kereskedelem az unióban

Az Európai Unió tagállamaiban mintegy 70 ezer hektáron termesztenek gyógy-, aroma- és fűszernövényeket. Az ide sorolt növények köre tagállamonként változik. A legnagyobb termesztő Franciaország 24 ezer hektárral, de jelentős még Spanyolország 20 ezer hektárral, valamint Németország, Ausztria és Finnország is. *Franciaországban* elterjedt a magas alkaloid tartalmú mák gyógyászati célú termesztése, valamint a parfümgyártáshoz szükséges illóolaj-előállítás. *Németországban* több mint 8000 hektáron nevelnek gyógynövényeket, 1998-ban 12 faj (a petrezselyem, a kamilla, a máriatövis, az orbáncfű, a metélőhagyma, a majoránna, az édeskömény, a kapor, a borsmenta, a homok-

tövis, a torna és a bodza) adta a termesztés több mint 78 százalékát⁵. A legfontosabb termőterületek Bajorország és Tübingia. A skandináv államok közül *Finnország*⁶ tűnik ki, ahol főként hidegtűrő növényeket – például lestyánt, kőményt, angelikát, mentát, izsópot és ánizst – termelnek. A termőterület nagysága 2002-ben elérte az 5000 hektárt, organikus termesztés pedig 150 hektáron folyt.

Az Európai Unió gyógynövény-szükségletének számottevő részét ma is importból fedezi. A európai gyógynövénypiacokon 1200–1300 gyógynövény drog jelenik meg, közel 90 százalékuk gyűjtésből származik. *A tíz legnagyobb értékben forgalmazott gyógynövény* a páfrányfenyő (ginkgő), az orbáncfű, a szágópálma, a macskagyökér, a ginzeng, a fokhagyma, a kasvirág, a vadgesztenye, a poloskavész és a barátcserje⁷. Az EU piacainak legjelentősebb beszállítói: Bulgária, Magyarország, Lengyelország, Csehország, Horvátország és Románia. Napjainkban egyre inkább a minőség az elsődleges szempont.

Egy 2000-ben készült tanulmány szerint⁸ a gyógy- és fűszernövénypiacok telítettek, az alapanyagpiacok is áruval ellátottak, egyes termékekből nagy készletek halmo-

zódta fel. Ez különösen igaz az Echinacea purpureára (a kasvirágra) és a Hypericum perforatumra (a közönséges orbáncfűre): ezekből nagy a túltermelés, ennek megfelelően az árak is nagyon alacsonyak. Az Echinacea purpurea drogot 2000-ben 1 dollár/

kilogrammos áron, a gyökeret kilónként 8 dollárért vásárolták fel. A Hypericum ára kedvezőbb volt a világpiacon az Echinaceaénál, kilónként 2–6 dollárért vásárolták, a hipericin tartalomtól függően. A hagyományosan termesztett drog ára 2 dollár alatt volt. A fűszerpiacon hiány mutatkozott szecsendióból és kardamomtermésből, utóbbiból a skandináv államokban fogyasztják a legtöbbet.

Az elmúlt időszakban egyre nagyobb a kereslet a gyógy- és a fűszernövénypiacokon

az organikus termékek iránt. Ezek ára is kedvezőbb, mint a hagyományos termékeké.

2. Gyógynövény tartalmú termékek kategóriái és szabályozásuk az unióban

Az Európai Unióban *nincs* a gyógynövénytermékekre vonatkozó, *egységes piacsabályozás*. A drogot az érvényes gyógyszerkönyvi előírásoknak és szabványoknak megfelelően az egyes tagállamok maguk minősítik.

A *Tanács 65/65 EKG irányelve* alapján – amelyet minden tagállam nemzeti szabályozásába beépítettek – a gyógyszereket piacra kerülésük előtt engedélyezni kell. A növényi eredetű gyógyszereket szinte minden tagállamban a gyógyszerek közé sorolják, s alapvetően az azokra vonatkozó általános szabályozás alá esnek. Ez megfelel az irányelvben („Quality of Herbal Remedies”) foglaltaknak, amelynek előírásai, valamint a 75/318 EKG irányelv alapján *e termékeket* a minőség, a hatásosság és a biztonság szempontjából *vizsgálni és engedélyezni kell*. A „Quality of Herbal Medicinal Products” – amely rendelkezik a növényekről, a növényi részekről és az ezekből készült készítményekről, amelyeket főleg terápiás és profilaktikus, betegséget megelőző jelzéssel látnak el és kínálnak – nemrég hatályon kívül helyezte a korábbi irányelvet.

A 65/65 EKG irányelv szerint *gyógyszernek minősül* minden olyan anyag vagy anyagkombináció, amely emberi vagy állati betegségek elhárításának eszköze. Továbbá kimondja, hogy minden olyan anyagot vagy anyagkombinációt gyógyszernek kell tekinteni, amely megfelel ennek a kritériumnak, és amelyet az emberi, illetve az állati szervezetre vonatkozó orvosi diagnózis felállítása során, vagy a gyógyulás érdekében, vagy az emberi, illetve az állati testfunkciók javítására vagy befolyásolására alkalmaznak. A növényi tartalmú gyógyszereket akkor nem sorolják be gyógyszerként, ha élelmiszerként, kozmetikumként stb. használják fel azokat, és nem betegségek gyógyítására, elhárítására, vagy testfunkciók javítására, illetve befolyásolására alkalmazzák. E növényi készítményekre vonatkozóan nem szükséges az illetékes hatóság jóváhagyása.

A *Tanács 92/73 EKG irányelve* alapján a *homeopátiás készítményeket* sem gyógyszerként kell besorolni. Annak ellenére, hogy a 65/65 EKG irányelv meghatározta a gyógyszerek alapvető kritériumait, nehéz meghúzni a határvonalat a gyógyszer és a nem gyógyszer kategória között. A növényi termékeket gyógyszerként sorolják be, ha terápiás vagy betegséget megelőző utalással vannak ellátva. A nem gyógyszer készítmények közé sorolt termékeket a legtöbb esetben élelmiszerként vagy kozmetikum-

ként veszik nyilvántartásba, akkor is, ha esetenként farmakológiai tulajdonsággal rendelkező növényt is tartalmaznak. (Például Belgiumban a szennatermést élelmiszerként lehet értékesíteni.)

A *növényi tartalmú gyógyszerek* feldolgozása során minden tagállam figyelembe veszi a *Tanács 75/319 EKG irányelvét*: a növényi tartalmú gyógyszerek kiindulási anyagát az *Európai Gyógyszerkönyv* alapján vizsgálják.

A *Tanács 92/27 EKG irányelve a megjelölésről* és a *csomagolásról* beépült a tagállamok jogrendjébe. A nemzeti követelmények a növényi tartalmú gyógyszerekre vonatkozó megjelölést illetően megegyeznek a gyógyszerekre vonatkozó követelményekkel.

A *Tanács 92/28 EKG irányelve a reklámozásról* rendelkezik, s felöleli mind a növényi tartalmú, mind a gyógyszerként engedélyezett termékeket. Probléma különösen az egészségvédő termékek esetében adódhat, amelyeket nem gyógyszerként engedélyeztek.

A *Tanács 92/25 EKG irányelve a gyógyszerek nagykereskedelméről* alapvetően minden gyógyszerre és minden engedélyezett növényi tartalmú gyógyszerkészítményre egyaránt vonatkozik. A növényi tartalmú gyógyszerek kiskereskedelme Belgiumban, Franciaországban, Görögországban, Írországban, Olaszországban, Luxemburgban, Portugáliában és Spanyolországban a gyógy-

szertárakra korlátozódik. Dániában, Németországban, Finnországban, Angliában, Hollandiában, Ausztriában és Svédországban azonban bizonyos növényi tartalmú gyógyszerek más kereskedelmi csatornákon keresztül is értékesíthetők.

1995. december 20-án a Miniszterek Tanácsa felszólította az Európai Bizottságot, hogy vizsgálja meg a *növényi tartalmú gyógyszerkészítmények* aktuális helyzetét az Európai Unióban. A Tanács fő célja ezzel az egészség védelme, a gyógyszeripar fejlődésének és e termékek Közösségen belüli szabad kereskedelmének biztosítása volt. 1996. április 23-án a Miniszterek Tanácsa újabb határozatot hozott, amelyben felkérte a Bizottságot, hogy a tagállamokkal együttműködve vizsgálja meg a *nem engedélyköteles növényi termékek előállítóinak* helyzetét. Az Európai Parlament 1996. április 16-i határozatában felkérte a Bizottságot, hogy tegyen javaslatot a *növényi és a homeopátiás gyógyszerkészítmények értékesítésének fejlesztésére*, és egy, a hagyományos gyógyszerkészítmények értékelését végző *különleges hatóság* létrehozására. A Tanács 75/319 EKG irányelve szerinti kölcsönös elismerési eljárás 1998. január 1-jén kötelezővé vált, és szükség volt a növényi tartalmú

gyógyszerek meghatározására. Az Európai Bizottság pályázatot írt ki egy *tanulmány* elkészítésére. Ennek fő céljait a következőkben jelölték meg:

- a növényi tartalmú gyógyszerek aktuális jogi helyzetének tisztázása a tagállamokban a 65/65 EKG, a 75/318 EKG, valamint a 75/319 EKG tanácsi irányelvek beépítésének figyelembevételével;
- a valóságos értékelési gyakorlat összehasonlítása a tagállamokban a minőség, a hatásosság és a biztonság szempontjából, különös tekintettel a Tanács 65/65 EKG irányelve 4. 8 (a) (ii) cikkelye szerinti kivételek alkalmazására;
- a jogi helyzet, valamint a növényi tartalmú gyógyszerek értékelésének egységesítése a Tanács 75/319 EKG irányelve szerinti kölcsönös elfogadás céljából;
- javaslattevél arra vonatkozóan, hogyan lehet az egészséget a legjobban megővni a növényi tartalmú gyógyszerkészítmények Európai Unión belüli szabad mozgásának engedélyezésével.

A tanulmány elkészítésére az AESGP⁹ (Köz-célú Gyógyszerészeti Különlegességek Európai Egyesülete) kapott megbízást.

Az 1998-ban elkészült tanulmány áttekin-tette a gyógy növények és azok készítményei-

9 Association Européenne des Spécialités Pharmaceutiques Grand Public

nek meghatározását és szabályozását az egyes tagállamokban, azzal a céllal, hogy – a tanulmány helyzetértékelését figyelembe véve – egyszerűsítsék a szabályozást, s a Közösségen belül egy, a tagállamok által elfogadható, egységes szabályozás alakulhasson ki a növényi tartalmú gyógyszerekre vonatkozóan.

A *Növényi tartalmú gyógyszerek az Európai Unióban* című tanulmány fontosabb megállapításai a következők. Az EU-tagállamokban megtalálhatók a *növényi tartalmú gyógyszerek*, bár jelentőségük orszá-

gonként eltérő. *Nem képeznek egységes csoportot*: vagy elismert gyógyszerek, amelyeknek hatásosságát klinikai tesztek, illetve bibliográfiai adatok támasztják alá, vagy nemzeti felhasználásuktól függően csekélyebb hatással rendelkező termékek. Jóllehet, e két kategória sok tagállamban létezik, számos különbség mutatkozik a termékek hovatartozását és engedélyezését illetően.

A tanulmány szemlélteti, hogy a 65/65 EGK irányelv megjelenésével a gyógyszerkészítmények ugyan egységes szabályozás alá kerültek, az egyes tagállamok gyakorla-

ta mégis eltérően alakult. Az eltérések megszüntetését célozza az *Európai Parlament* és a *Tanács 2001/83 EK irányelve* az emberi felhasználásra alkalmas *gyógyszerkészítmények közösségi kódjáról*, amely hatályon kívül helyezte a korábban említett összes irányelvet (II. melléklet), de azok beépítésre kerültek az új jogszabályba. A könnyebb tájékozódást a III. mellékletben található megfelelőségi táblázat segíti, amely mutatja, hogy a hatályon kívül helyezett irányelvek egyes részei az új irányelv mely cikkelyébe épültek be.

Az irányelv 1. cikkelyében meghatározza a *gyógyhatású termék fogalmát*: olyan anyag vagy anyagok kombinációja, amely emberi betegség kezelésére vagy megelőzésére használható, illetve az anyag maga, amely lehet növény, növényi rész vagy kivonat is. A 2. cikkely tartalmazza a hatálya alatt álló termékek körét: az irányelv rendelkezései az olyan, iparilag előállított, emberi felhasználásra szánt gyógyhatású termékekre vonatkoznak, amelyek a tagállamok piacán kerülnek forgalomba. A 3. cikkely azokat a termékeket sorolja fel, amelyekre *nem vonatkozik a direktíva*, így

- azokra a gyógyhatású termékekre, amelyeket orvosi recept alapján a gyógyszer-tárban egyénileg készítenek el;

- azokra a gyógyhatású termékekre, amelyeket a gyógyszerkönyv előírásai alapján a gyógyszer-tárban készítenek el, és a gyógyszerész közvetlenül a páciensnek szán;
- kutatás-fejlesztési célra szánt gyógyhatású termékek;
- félkész termékek, amelyeket további feldolgozásra szánnak stb.

Az irányelv átfogja még – egyebek között – az értékesítési engedélyezést, az értékesítési engedélyre vonatkozó eljárást, az engedélyek közös elismerését, a gyártást és a behozatalt, a címkézést és a csomagolást, a gyógyhatású termékek osztályozását, nagykereskedelmét és reklámját is.

Az Európai Parlament és az Európai Bizottság 1997-ben javasolta, hogy hozza létre egy, a növényi eredetű gyógyszer-termékekkel foglalkozó *munkacsoportot*. A Gyógynövénytermékek Minősítésének Európai Hivatala¹⁰ (EMEA) elnök-igazgatója javaslatára a hivatalnál felállítottak egy *ad hoc bizottságot*, amely e termékek minőségének, biztonságának és hatásosságának kérdésével foglalkozott. A Tanács 2309/93 EKG rendeletében megfogalmazott feladatokat 1999 óta a hivatal látja el, amelynek tevékenységi területei az EMEA honlapján olvashatók.

10 European Agency for the Evaluation of Medicinal Products

11 Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora

3. A gyógynövények gyűjtésének szabályozása

A gyógynövények gyűjtését az Európai Unió a *vad fajok védelmén keresztül* korlátozza, s a gyűjtött gyógynövények importját a vadon termő gyógynövények kereskedelmének korlátozásával szabályozza. Az 1973-ban megkötött, a vadon gyűjtött veszélyeztetett fajok nemzetközi kereskedelméről szóló egyezmény¹¹ a vad fajokat A–D listába sorolja.

A *Tanács 338/97 EK rendelete* a vadon élő állat- és növényfajok kereskedelmének szabályozása által biztosított védelméről *szigorúbb* kereskedelmi-ellenőrzési *intézkedéseket* hozott a *Közösség külső határain*. Ezen intézkedések meghozatalát az egységes piac létrejötte indokolta, hiszen a belső határokon megszűnt az ellenőrzés. A rendelet objektív kritériumokat határozott meg arra vonatkozóan, hogy mely természeti állat- és növényfajok sorolhatók be a mellékleteibe. Hatálya az A–D mellékletekben felsorolt fajokra terjed ki.

Az A és B mellékletben felsorolt, *veszélyeztetett fajok* Közösségbe történő behozatalának feltétele a szükséges ellenőrzések teljesítése, és a rendeltetési hely szerinti tagállam hatósági szervezete által kiadott behozatali engedély előzetes bemutatása a behozatal helye szerinti határ menti vámhivatalban.

A C és D mellékletben sorra vett, *kevésbé veszélyeztetett fajoknál* is teljesíteni kell az ellenőrzéseket, valamint előzetesen be kell mutatni a behozatali nyilatkozatot. A Közösségből történő export, vagy re-export esetén – az ellenőrzések teljesítése mellett – a lelőhely szerint illetékes tagállamban eljáró

hatóság által kiadott exportengedélyt, vagy a re-export igazolást előzetesen be kell mutatni abban a vámhivatalban, ahol az exportformalitások teljesítése megtörténik mindegyik melléklet vonatkozásában. A rendelet szabályozza még az eltéréseket, a tranzitot és számos más területet.

E rendeletet módosította a *Bizottság 2307/97 EK rendelete*, amelynek A, B, C, D mellékletei léptek a módosított jogszabály ugyanezen mellékleteinek helyébe.

A Bizottság 1808/2001 EK rendelete a 338/97 EK rendelet végrehajtására vonatkozó részletes előírásokat tartalmazza. A rendelet az engedélyek és az igazolások iránti kérelmek elbírálását illetően, továbbá az említett dokumentumok kiállítására, érvényességére és használatára vonatkozóan részletes előírásokat és kritériumokat tartalmaz. Továbbá űrlapmintákat mutat be, utasításokat és magyarázatokat ad az import- és az exportengedélyek, valamint a re-export igazolások vonatkozásában. Emellett részletes szabályokat állapít meg – egyebek között – a mesterségesen szaporított növényfajok egyedeire, a fajok egyedeinek jelölésére vonatkozóan.

4. A gyógynövénytermesztést segítő szabályozások

A Tanács 1765/92 EGK rendelete egy új támogatási formát vezetett be, amely lehetővé tette az egyes szántóföldi növények termelői számára, hogy a pihentetett területek után területalapú támogatásban részesüljenek. Később ennek helyébe lépett a Tanács 1251/1999 EK rendelete, amely az egyes szántóföldi növények termelői számára támogatási rendszert hozott létre. E rendelet 6. cikkelyének (3) bekezdése lehetővé teszi a pihentetett területek hasznosítását az elsődlegesen nem emberi vagy állati

fogyasztásra szánt termékek Közösségen belüli előállítására szolgáló anyagok termelésére, feltéve, hogy eredményes ellenőrzési rendszereket alkalmaznak.

A területpihentetésbe bevont területek hasznosíthatók gyógynövény-alapanyag termelésére, annak részletes szabályait a Bizottság 2461/1999 EK rendelete tartalmazza. E rendelet lehetővé teszi, hogy a pihentetett területeken – hatékony ellenőrzés mellett – kizárólag a nem közvetlenül emberi vagy állati fogyasztásra szánt termékek gyártásához szükséges *gyógynövény-alapanyagot* termesszenek (kivéve levendulát és zsályát), a rendeletben meghatározott feltételek között. A III. melléklet sorolja fel az alapanyagokból előállítható késztermékeket, az I., illetve a II. melléklet pedig a természetből alapanyagok körét írja le.

Az ellenőrizhetőség érdekében a mezőgazdasági termelő (kérelmező) és az elsődleges feldolgozó, illetve begyűjtő az I. mellékletben szereplő természetből alapanyagokra kötelező szerződést köt, amely része a területalapú támogatás iránti kérelemnek, s be kell mutatni az illetékes hatóságnak. A szerződések hatálya alá tartozó területeken betakarított alapanyagok teljes mennyiségét az elsődleges feldolgozóhoz, illetve a begyűjtőhöz kell szállítani. A rendelet a begyűjtőre, illetve az elsődleges feldolgozóra nézve is szigorú előírásokat tartalmaz. A begyűjtő

a szállítást követően 40 munkanapon belül tájékoztatja az illetékes hatóságot az elsődleges feldolgozó nevééről és címéről. Az *elsődleges feldolgozó* a kézhezvételtől számított ugyancsak 40 munkanapon belül tájékoztatja az illetékes hatóságot a részére alapanyagot szállító begyűjtő nevééről és címéről, a nyersanyagok mennyiségéről és típusáról, valamint a szállítási időpontokról. Továbbá az alapanyagok és az azokból készült termékek Közösségen belüli szállításának egyes műveleteit is ellenőrzés alá kell vonni annak érdekében, hogy garantált legyen a nyomon követhetőség, és e rendelet előírásainak alkalmazása.

A II. mellékletben felsorolt alapanyagok azzal a feltétellel termelhetők pihentetett területeken, ha azokat a III. mellékletben található késztermékek előállítására szánják. Itt a támogatásra való jogosultsághoz elegendő a támogatási kérelemmel egyidejűleg benyújtani egy *írásbeli nyilatkozatot* arról, hogy a szóban forgó alapanyagokat csak a III. mellékletnek megfelelő célokra hasznosítják, illetve értékesítik. Arról is rendelkezik, hogy az e célra nyújtott támogatás mellett általában ne legyen adható más közösségi támogatás.

A rendelet előírásainak betartását a tagállamok hatóságai ellenőrzik, és évente továbbítják a Bizottsághoz az ezzel bevezetett rendszer értékeléséhez szükséges összes információt.

Ez a támogatási forma számos uniós országban fellendítette a gyógynövénytermesztést, s mintegy 6000 hektárt érintett. A terület ily módon való hasznosításával hektáronként 70–80 ezer forint/hektár terület-alapú támogatás kapható.

5. A szakágazatot érintő egyéb szabályozások

A *Tanács 1257/1999 EK rendelete* az Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alapból (EMOGA) nyújtandó *vidékfejlesztési támogatásról* szól. A beruházási támogatás

megkönnyíti a mezőgazdasági termékek feldolgozásának és forgalmazásának javítását és ésszerűsítését, és ezáltal hozzájárul e termékek versenyképességének és hozzáadott értékének növeléséhez. A támogatás mértéke az 1. célkitűzés alá tartozó (fejlődésben lemaradt) régiókban a támogatható beruházás értékének maximum 50 százaléka, a többi régióban legfeljebb 40 százaléka.

A *Tanács 2092/91 EK rendelete* foglalkozik az *organikus termékek előállításával*. Ezek a közösségi piacokon kedvező áron értékesíthetők. Termesztésük kevésbé intenzív földhasználattal jár, így hozzájárulhat a

környezet védelméhez és a vidéki környezet megőrzéséhez. A rendelet meghatározza a minimális alapkövetelményeket a termékek vonatkozásában, továbbá a termelés alapelveit, a művelési módszereket, jelentős korlátozásokat ír elő a trágyázást és a növényvédőszer használatát illetően. Meghatározza a termékek jóváhagyására vonatkozó alapelveket, kitér a termékek megjelölésére, csomagolására, valamint a termelés és az értékesítés minden szakaszát felölelő ellenőrzésre. Rendelkezik a harmadik országokból származó behozatal és a termékek Közösségen belüli szabad mozgása tekintetében is.

IV. Gyógynövény szakágazat Magyarországon

A gyógy- és fűszernövény szakágazat több mint 150 ezer embert foglalkoztat, szociális szerepe jelentékeny. A vidékfejlesztési programok keretében *két fő irányvonal* lehetséges a fejlesztésére. Az ágazatnak egyrészt a *vidéki munkahelyteremtésben és a lakosság megtartásában* lehet szerepe, hiszen alternatív jövedelem-termelési lehetőséget kínál az ott lakóknak, másrészt az *életminőség és egészségügyi színvonal javításában* (például az egészségkultúrára alapozott idegenforgalmi rendszer megteremtése, a gyógyturizmus). Míg az előbbi – főként a gyógynövénygyűjtéssel, de akár a termesztés, a feldolgozás és csomagolás elsajátításával is – az alulképzettek számára jelenthet megoldást, addig az utóbbi a feldolgozott, minőségi termékeink hazai elhelyezésében, valamint a termelésre ráépülő iparágak további kiépítésében segíthet.

A szakágazat elismertetése szempontjából fontos az a tény, hogy 1915-ben Magyarországon alakult meg a világ első gyógynövény-kísérleti állomása. Munkájának köszönhetően a húszas években a Tihanyi-félszigeten megkezdődött a levendula telepítése, s egyre több hungarikum termék tette híressé hazánkat. A jól szervezett állomás

tevékenysége nyomán hazánk Európa vezető gyógynövénytermesztő országává vált. Termékeink még ma is elismertek és keresettek a nemzetközi piacokon. Az ágazat becsült termelési értéke 12–15 milliárd forint, amely feldolgozva ennek többszöröse. A termesztett és gyűjtött drog mennyisége közel 50 ezer tonna, amelynek 60–70 százalékát külföldön értékesítjük. Évente 80–100 tonna illóolajat állítunk elő. Ma Magyarországon 45–50 ezer hektáron természetnek gyógynövényeket (25 ezer hektáron mustárt, 10 ezer hektáron koriandert, 15–18 ezer hektáron mákot stb.).

Az ország agro-ökológiai adottságai alapján kiválóan alkalmas *minőségi áru* előállítására, több száz gyógynövényfaj megtalálja a számára szükséges feltételeket. Európában mintegy 600 gyógy- és fűszernövény honos, hazánkban 330 gyógyhatású fajt tartanak számon. Az Európai Unió országaihoz hasonlóan Magyarországon is több növényfaj, köztük 30 gyógynövény vált *veszélyeztetetté*. Szabályozni szükséges a gyűjtés feltételeit a védett fajok, illetve a természetvédelmi területek tekintetében.

Hazánk a több évtizedes nemesítő munka eredményének köszönhetően világviszonylat-

ban is első helyen áll a gyógynövényfajták számát tekintve. Jelenleg 37 fajból 72 államilag elismert fajtával rendelkezünk, ezek száma évről évre növekszik. A következő időszakban további 30–40, ma még gyűjtött faj válhat eredményesen termesztetté. A világpiacon a nagy teljesítményű, magas hatóanyagtartalmú fajtákat keresik.

A gyógynövénytermesztésben alternatív lehetőség lehet az *ökológiai gazdálkodásra* való áttérés és a *környezetkímélő technológiák* alkalmazása. A magyar gyógy- és fűszernövények versenyképességének megőrzése érdekében szükségesnek látszik az unióban már általánosan működő *önkéntes minőségbiztosítási rendszer* bevezetése, mind az alapanyag előállításban (GAP-helyes termelési gyakorlat), mind a feldolgozásban (GMP, GLP). A *HACCP* minőségbiztosítási rendszer és az EU-ban kidolgozott *ISO EN 9000* rend-

szer bevezetése nagy szerepet kap termékeink uniós elfogadtatásakor. 1992 óta az unió piacain fontos a termékek eredetének megjelölése, származásának földrajzi megnevezése is. A magyar termékek piacra segítésénél ezeket a szempontokat is figyelembe kell venni.

Az európai piacokon hosszú távon csak az igazoltan jó minőségű, alacsony áron kínált termékek értékesíthetők. A piacpolitika kialakításakor nem csak az exportot kell szem előtt tartania, hiszen az egészséges életmód, a falusi turizmus a hazai felvevőpiacot is fokozatosan bővíti.

Hazánk gyógynövénytermesztési hagyományainak és kutatási eredményeinek köszönhetően a gyógynövény szakágazat várhatóan a jövőben is versenyképes marad, s Magyarország a csatlakozást követően szerephez juthat a Közösség ágazati szabályozó rendszerének kiépítésében is.

V. További információforrások

1. Dísznövény

AIPH (International Association of Horticultural Producers)

Főtitkár: Mr. Ton Blom

P. O. Box 280

2700 AG Zoetermeer, Hollandia

E-mail: tblom@vbn.nl

Internet: <http://www.aiph.org>

Bundesverband der Österreichischen Gärtner

Draschestr. 13–19, 1239 Wien, Österreich

E-mail: office@gartenbau.or.at

Zentralverband Gartenbau e.V.

Godesberger Alee 142-148, Postfach 201463

53175 Bonn-Bad Godesberg, Germany

E-mail: zvg-bonn.umwelt@g-net.de

ITC International Trade Center UNCTAD/WTO

Palais des Nations

1211 Geneva 10. Switzerland

E-mail: itcreg@intracem.org

2. Gyógynövény

ICMAP (International Council for Medicinal and Aromatic Plants)

E-mail: info@icmap.org

EUROPAM

(European Herb Growers Association)

FNPAPAM, 49 Avenue de la Grande Armée -
75116 Paris - Franciaország.

EMEA (European Agency for the Evaluation of Medicinal Products)

7 Westferry Circus, Canary Wharf, London,
E 14 4HB, UK

Tel: (44-20) 74 18 84 00,

Fax: (44-20) 75 23 70 51

E-mail: mail@emea.eu.int

Internet: <http://www.emea.eu.int>

ESCOP (European Scientific Cooperative on Phytotherapy)

Argyle House, Gandy Street, Exeter, Devon
EX4 3LS, United Kingdom

Internet: <http://www.escop.com>

Association of Delegates of the Professional Organizations of Producers and Collectors of Medicinal and Aromatic Plants of the EEC
6bd Marechal-Joffre, F-91490 Milly-la-
Foret, France

European Confederation of Distributors, Producers and Importers of Medicinal Plants
23 Rue du Peintr Lebrun,
F-78000 Versailles, France

AESGP (Association Européenne des Spécialités Pharmaceutiques Grand Public)

Avenue de Tervuren, 7

B-1040 Brussels – Belgium

Tel: +32 2 735 51 30,

Fax: +32 2 735 5222

E-mail: info@aegsp.be

Internet: <http://www.aegsp.be>

ONIPPAM

(Office national interprofessionnel des plantes à parfum, aromatiques et médicinales)

5 rue du Maréchal Foch, 04130 VOLX

Internet: [http://perso.wanadoo.fr/](http://perso.wanadoo.fr/onippam.net/)

[onippam.net/](http://perso.wanadoo.fr/onippam.net/)

**A „Mezőgazdaság”
témakörben eddig megjelent
Európai Füzetek:**

Dr. Bene László – Dr. Németh Lajos
Csatlakozás az Európai Unió
zöldség-gyümölcs ágazatához

•

**Ertseyné Dr. Peregi Katalin
Dr. Bach István**
A vetőmag és szaporítóanyag
termesztésének és használatának feltételei

•

Somogyi Zoltán
A csatlakozási tárgyalások agrárfejezete

•

Kalmár Károly – Szabó Lajos
Az uniós csatlakozás
és a növényegészségügy

•

Dr. Mikulás Ildikó – Dr. Bene László
Szőlő és bor az Európai Unióban

Dr. Tar Ferenc

A hátrányos helyzetű és
környezetileg korlátozott térségek

•

Szedlák Tamás – Dr. Varga László
Erdőgazdálkodás az
Európai Unióban

•

**Apagyi Géza – Horváth Gábor
Dr. Mihály Szabolcs**
Földtulajdon, földvédelem,
földnyilvántartás

•

Dr. Horváth Ágnes
Állategészségügy az Európai Unióban

•

Labancz Marianna
A LEADER-program

Fűben, fában orvosság van – tartja a régi szólás. S hogy mennyi igazság van a hajdani bölcsességben, azt mi sem mutatja jobban, mint a gyógynövények napjainkban tapasztalható reneszánsza. Hazánkban azonban az említett szólásról soha nem feledkeztek el. Magyarországon alapították a világ első gyógynövény-kísérleti állomását 1915-ben. Ennek volt az eredménye, hogy a húszas években már igen számottevő volt gyógy- és fűszernövény exportunk. Akkorra már betelepítették a Tihanyi-félszigetet levendulával és számos olyan gyógynövényt exportáltunk, amely hungarikumnak számított. Vezető gyógynövénytermesztő orszaggá lettünk tehát, és szerencsére napjainkban is annak számítunk. Az Európai Unióhoz való csatlakozásunk nyomán a verseny nyilván tovább nő, ám számos kedvezmény erősítheti a magyar termelők pozícióját.

Szenci Gyözőné
vezető főtanácsos
Földművelésügyi és Vidékfejlesztési
Minisztérium